

EMAKEELE SELTSI XLI J. V. VESKI PÄEV

27. juunil peeti Tartus Emakeele Seltsi XLI Johannes Voldemar Veski päev. Teemaks oli seekord valitud „Eesti keele rollist vabariigi algusaegadel” ning ettekannetes vaadeldi, kuidas eesti keel eri aladel riigi- ja õpetuskeeleks kujunes.

Oma ühisettekandes „1934. ja 1995. aasta keeleseadused: ühist ja erinevat” andsid Tõnu Tender (Haridus- ja Teadusministeerium) ja Andres Hallmägi (Pohla & Hallmägi Advokaadibüroo) ülevaate kahe erineva ajastu keeleseadusest. Need keeleseadused on sündinud eri olukorras ning nende ülesanded ja käekäik on kujunenud üsna erinevaks: 1934. aastal muret keele säilimise pärast ei olnud, 1995. aastal oli eestlaste osakaal rahvastikus oluliselt vähenenud; sõjajärgne keeleseadus püsis muutmata kujul, 1995. aasta seadust on korduvalt muudetud; 1934. aasta seadused polnud viidet kirjakeele normile jne.

Ott Kurs (Tartu Ülikool) kõneles oma ettekandes „Maateaduse terminoloogia arendamisest 1920. aastail”, kuidas eestikeelne Tartu Ülikool tõi kaasa

süsteemaatilise terminitöö ning terminiloome. Selle tulemusena sündis näiteks terve rida maastikuga seotud sõnu: *ajujää, juga, jäätmaa, kuppel, vallseljak* jne. Mõne termini tähendus on küll hiljem muutunud, osa on kõrvale jäänud, sõjajärgsel ajal ka näiteks rahvusvaheliste terminitega asendunud, ent oluline alus oli siiski tookordse tööga rajatud.

Jakob Kübarsepp (Tallinna Tehnikaülikool) rääkis teemal „Eesti keel õppe- ja teaduskeelena tehnikahariduses”. Eesti tehnikahariduse juured on eeskätt Venemaa, mõnevõrra ka Saksamaa ülikoolides, teiste keelte osa on ka hiljem olulisel kohal olnud. Eesti Vabariigi sünniga ei alustatud tehnikaalade arendamist päris tühjalt kohalt: eestikeelseid tehnika, füüsika, keemia jne õpikuid oli selleks ajaks juba ilmunud. Aastal 1919 moodustas Eesti Tehnika Selts oskussõnavara loomiseks keelekomisjoni, 1920. aastate teisel poolel ilmus olulisi originaalõpikuid.

Reet Kasik (Helsingi Ülikool, Tartu Ülikool) esines ettekandega „Eesti keel ja keeleteadus Tartu Ülikoolis 1919–

1940". Eesti Vabariigi eelset iseloomustas esineja sõnutsi olukord, kus ülikool oli rahvusladel kõrvalseisja ning tegevus rahvusteaduste alal amatöörlik. Kui õpetus- ja teaduskeeleks sai eesti keel, muutus olukord: 1920. aastatel tekkisid rahvusteaduste uurimise institutsioonid, hakkasid ilmuma uued erialajakirjad, laienes keeleteadlaste uurimisvaldkond jne.

Riho Saardi (EELK Usuteaduse Instituut) ettekande pealkiri oli „Luterliku kiriku eestistamisest”. Esineja keskendus kahele aspektile: sünnipärased eestlased luteri kiriku ametites ning kiriku eestipärastamine. Eesti emakeelega pastoreid tegutses juba enne Eesti Vabariigi sündi, mõnes piirkonnas oli neid õige rohkesti. Samal ajal jäi usuteaduskonnas antud haridus veel Eesti

riigi sündideski Tartu Ülikoolis osaliselt saksakeelseks. 1930. aastatel tunnis rahvuslik aade kirikusse, tegeldi kiriku ilme rahvuspäraseks muutmisega.

Tiit Hennoste (Tartu Ülikool) rääkis teemal „Vabaduse tulemine. Eesti ajakirjandus ja tema keel Eesti Vabariigi algusajul”. Eesti Vabariigi tekke ajaks oli eestikeelse ajakirjanduse traditsioon juba olemas. Ajakirjanduses muutus siiski sel ajal palju: välja kujunes ajakirjandustööstus, kontsernid; ajalehest sai üha enam riikliku info vahendaja ja parteide käepikendus; leht muutus üha enam kaubaks, ajalehtedes hakkas kiiresti kasvama reklaami osa; 1920. aastatel sündis oma stiiliga kollane ajakirjandus.

ANNIKA HUSSAR